

**Βιομηχανία και Περιβαλλοντική Προστασία:
από την "απειλή" της αρχής «Ο Ρυπαίνων Πληρώνει»
στην χρηματοδότηση και την περιβαλλοντική συνείδηση**

των Σοφίας Παπαγεωργίου και Σταύρου Δαμιανίδη *, Δεκέμβριος 2007

Το περιβάλλον αντιμετωπίζεται συχνά από τον επιχειρηματικό κόσμο, και κυρίως τη βιομηχανία, ως πηγή επιπρόσθετων – μη απαραίτητων επενδύσεων. Στα πλαίσια μιας βραχυπρόθεσμης θεώρησης των πραγμάτων, η περιβαλλοντική προστασία μπορεί πράγματι να απαιτήσει δαπανηρές επενδύσεις που επιβαρύνουν τη βιομηχανία.

Η πολιτική της ΕΕ για το περιβάλλον και τη βιομηχανία στοχεύει ωστόσο στην ανάδειξη του περιβάλλοντος μέσο-μακροπρόθεσμα, ως μοχλό ανάπτυξης. Οι βασικές, αρχές από τις οποίες προκύπτουν οι υποχρεώσεις των επιχειρήσεων και οι οποίες προωθούνται τα τελευταία χρόνια είναι η αρχή της "Προληπτικής Μέριμνας" και η αρχή "Ο Ρυπαίνων Πληρώνει".

Άξονες για τη διασφάλιση της προστασίας του περιβάλλοντος από τη βιομηχανική δραστηριότητα, αποτελούν: η περιβαλλοντική νομοθεσία, η οικονομική ενίσχυση δραστηριοτήτων που συμβάλλουν στην προστασία του περιβάλλοντος και η ενθάρρυνση εθελοντικών δράσεων, προκαλούμενων συχνά και από δυνάμεις της αγοράς. Δεν πρέπει να αγνοούμε ότι η έμφαση της βιομηχανίας στο περιβάλλον, όχι μόνο εξασφαλίζει προϊόντα πιο φιλικά αλλά πολλές φορές αποτελεί και πηγή έμπνευσης για νέα προϊόντα που διαμορφώνουν ολόκληρες νέες – μακροχρόνια κερδοφόρες – αγορές (π.χ. υβριδικά αυτοκίνητα).

Περιβαλλοντική Νομοθεσία και Θεσμικό Πλαίσιο

Προκειμένου να διασφαλισθεί η συμμόρφωση των βιομηχανιών στις περιβαλλοντικές επιταγές, η περιβαλλοντική νομοθεσία λειτουργεί ως εργαλείο οριοθέτησης υποχρεωτικών κανόνων συμμόρφωσης και περιλαμβάνει σειρά νομοθετημάτων, που θέτουν άμεσα και έμμεσα, όρους και όρια συμμόρφωσης. Ενδεικτικά αναφέρονται:¹

- Η οδηγία για την **Περιβαλλοντική Ευθύνη (Environmental Liability)** αφορά την πρόληψη και την αποκατάσταση της περιβαλλοντικής ζημίας, και αποτελεί την πρώτη κοινοτική νομοθετική πράξη με βασικό στόχο μεταξύ άλλων την εφαρμογή της Αρχής «Ο Ρυπαίνων Πληρώνει». Η περιβαλλοντική ζημία, κατά την Οδηγία, μπορεί να αφορά το υδάτινο περιβάλλον, τα προστατευόμενα είδη και φυσικά ενδιαίτηματα και το έδαφος. Η υπευθυνότητα σε περίπτωση περιβαλλοντικής ζημίας (ακόμη και δυνητικής) συνεπάγεται την ανάληψη κόστους από την επιχείρηση για την κάλυψη δαπανών προληπτικών μέτρων ή μέτρων

¹ Η αναφορά επικεντρώνεται σε οδηγίες που αφορούν τη βιομηχανία και έχουν ευρύτερο πεδίο εφαρμογής, έναντι άλλων που στοχεύουν σε συγκεκριμένα είδη βιομηχανικών δραστηριοτήτων ή αποβλήτων (π.χ. Οδηγία Διαλυτών ή Οδηγία που αφορά σε μεγάλες εγκαταστάσεις καύσης).

αποκατάστασης. Το ΥΠΕΧΩΔΕ επεξεργάζεται Σχέδιο Νόμου για την ενσωμάτωση της οδηγίας (προθεσμία ενσωμάτωσης Απρίλιος 2007), ενώ μεγάλες ασφαλιστικές εταιρείες έχουν ήδη αρχίσει να προετοιμάζονται για μια νέα δυναμική αγορά, καθώς το «ζήτημα της ασφάλισης της περιβαλλοντικής ευθύνης αποτελεί τεχνικά πολύπλοκο αλλά και πολυδιάστατο ζήτημα για την ελληνική ασφαλιστική αγορά²».

- **η Οδηγία IPPC**, για τον ολοκληρωμένο έλεγχο και πρόληψη της ρύπανσης από τη Βιομηχανία, η οποία θέτει όρους και διαδικασίες για την έκδοση περιβαλλοντικών αδειών ενώ απαιτεί και την εφαρμογή Βέλτιστων Διαθέσιμων Τεχνικών για την πρόληψη και έλεγχο της ρύπανσης, εισάγοντας την παράμετρο του κόστους στον χαρακτηρισμό της Βέλτιστης Τεχνικής.
- Η **Οδηγία SEVESO** που αφορά σε καθορισμό μέτρων και όρων για την αντιμετώπιση των κινδύνων από ατυχήματα μεγάλης έκτασης σε εγκαταστάσεις ή μονάδες λόγω της ύπαρξης επικίνδυνων ουσιών. Η υποβολή Μελέτης Ασφαλείας και η εφαρμογή Συστήματος Διαχείρισης Ασφάλειας αποτελούν απαιτήσεις της Οδηγίας για εγκαταστάσεις που αποθηκεύουν συγκεκριμένες ουσίες σε ποσότητες μεγαλύτερες από καθορισμένα όρια.

Στα πλαίσια του 6^{ου} Ευρωπαϊκού Προγράμματος Δράσης για το Περιβάλλον (2002-2012) έχουν αναπτυχθεί επιμέρους θεματικές στρατηγικές, στα πλαίσια της «καλύτερης νομοθεσίας» (better regulation) ορισμένες εκ των οποίων έχουν άμεσο αντίκτυπο στις υποχρεώσεις της βιομηχανίας:

- Το 2005 δύο θεματικές στρατηγικές για την «Πρόληψη της Δημιουργίας και την Ανακύκλωση των Αποβλήτων» και την «Αειφόρο Χρήση των Φυσικών Πόρων» εστιάζουν στην ανάκτηση/ ανακύκλωση και τη χρήση των υλικών (resources) με βιώσιμο τρόπο, υπό το πρίσμα της ανάλυσης κύκλου ζωής. Το 2006 εκδόθηκε στα πλαίσια των στρατηγικών αυτών η νέα **Οδηγία Πλαίσιο περί των Στερεών Αποβλήτων** (αντικαθιστώντας παλαιότερη Οδηγία του 1975). Οι επιμέρους οδηγίες ανά είδος αποβλήτου παραμένουν, ενώ αναμένεται και η έκδοση νέων ως απόρροια της νέας Οδηγίας (πλαίσιο). Η διερεύνηση δυνατοτήτων αξιοποίησης αποβλήτων (ανακύκλωσης) μπορεί να οδηγήσει σε σημαντική εξοικονόμηση κόστους για τη βιομηχανία, είτε μέσω της αντικατάστασης α' υλών από «απόβλητα» άλλης δραστηριότητας ή της αξιοποίησης του ενεργειακού περιεχομένου αποβλήτων, σε αντικατάσταση καυσίμου.
- Η **Θεματική στρατηγική για το έδαφος** (2006), προτείνει κοινό πλαίσιο για την πρόληψη της υποβάθμισης του εδάφους, τη διαφύλαξη των λειτουργιών του και την αποκατάσταση των ήδη υποβαθμισμένων εκτάσεων, όπως ρυπασμένων εδαφών. Μεταξύ άλλων απαιτείται από τα Κράτη Μέλη η ενσωμάτωση των εδαφικών μελημάτων στις αντίστοιχες τομεακές πολιτικές τους καθώς και η σύνταξη μητρώου περιοχών που έχουν υποστεί ρύπανση του εδάφους, για την πώληση των οποίων ο ιδιοκτήτης ή

² Οι «πράσινες» μπίζνες των ασφαλιστών, Η οδηγία της ΕΕ για κάλυψη της αστικής ευθύνης των επιχειρήσεων σε σχέση με το περιβάλλον θα εφαρμοστεί σύντομα και στη χώρα μας, Εφημερίδα «ΤΟ ΒΗΜΑ», 19/8/2007.

πιθανός αγοραστής οφείλει να παρέχει στην αρμόδια εθνική αρχή και στον εκάστοτε αντισυμβαλλόμενο έκθεση σχετικά με την κατάσταση του εδάφους.

Σημαντική επίπτωση στη σχέση Βιομηχανία – Περιβάλλον αναμένεται να έχει το **Σχέδιο Δράσης για τις Περιβαλλοντικές Τεχνολογίες** (ETAP – Environmental Technologies Action Plan), το οποίο ανακοινώθηκε από την ΕΕ στις αρχές του 2004 με σκοπό την προαγωγή περιβαλλοντικών τεχνολογιών. Η δεύτερη έκθεση προόδου του Σχεδίου για την περίοδο 2005-2006 ολοκληρώθηκε το Μάιο του 2007 επισημαίνει τις προτεραιότητες για την περαιτέρω διάχυση των τεχνολογιών αυτών. Μεταξύ των δραστηριοτήτων είναι η αύξηση της διάδοσης περιβαλλοντικών τεχνολογιών στοχεύοντας σε τομείς δραστηριότητας με υψηλό δυναμικό περιβαλλοντικού οφέλους (όπως τον κατασκευαστικό τομέα, τον τομέα τροφίμων και ποτών κ.α.), η δημιουργία ενός πανευρωπαϊκού συστήματος επαλήθευσης των επιδόσεων περιβαλλοντικών τεχνολογιών και η ενεργοποίηση μεγαλύτερων επενδύσεων στον τομέα αυτό. Η Ελλάδα έχει καταρτίσει το **Εθνικό Πρόγραμμα Δράσης για τις Περιβαλλοντικές Τεχνολογίες** το οποίο προβλέπει σειρά δράσεων για την προώθηση του ETAP, με κεντρικό μοχλό το «νέο» Αναπτυξιακό Νόμο (3299/2004), όπως τροποποιήθηκε με το Νόμο 3522/2006, και το ΕΠ Ανταγωνιστικότητα του Γ' ΚΠΣ.

Δυνατότητες Χρηματοδότησης

Η ΕΕ μέσω διαφόρων χρηματοδοτικών εργαλείων ευνοεί την ανάπτυξη φιλικών προς το περιβάλλον οικονομικών δραστηριοτήτων με απώτερο σκοπό να ενισχυθεί η ανταγωνιστικότητα επιχειρήσεων που ικανοποιούν τις προδιαγραφές περιβαλλοντικής προστασίας ή / και επιχειρήσεων που συμβάλλουν στη βελτίωση του περιβάλλοντος.

Τον Οκτώβριο του 2007, η ΕΕ ανακοίνωσε τη δημιουργία του «Προγράμματος για την Υποβοήθηση της Συμμόρφωσης των Μικρών και Μεσαίου Μεγέθους Επιχειρήσεων με την Περιβαλλοντική Νομοθεσία». Οι ΜΜΕ³ αντιπροσωπεύοντας το 99% των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων και το 57% της οικονομικής προστιθέμενης αξίας, αποτελούν σημαντική συνιστώσα στην αποτελεσματική εφαρμογή της στρατηγικής για την αειφόρο ανάπτυξη.

Σε ανακοίνωση της ΕΕ επισημαίνεται ότι «οι ΜΜΕ βρίσκονται αντιμέτωπες με διαφορετικές και ενίοτε πολυπλοκότερες προκλήσεις από ό,τι οι μεγαλύτερες εταιρείες και καλούνται να επιλύσουν ειδικά προβλήματα για την αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων και τη συμμόρφωση προς την περιβαλλοντική νομοθεσία».

Οι σημαντικότερες πηγές χρηματοδότησης για την περίοδο 2007 -2013 είναι:

Το **Πρόγραμμα LIFE +**, ύψους 5 εκ. ευρώ που εγκρίθηκε πρόσφατα για την περίοδο 2008-2013. Στο σύνολό του το πρόγραμμα LIFE + έχει προϋπολογισμό 2,143 δις ευρώ και αποτελείται από τρία στοιχεία: α) Φύση και Βιοποικιλότητα (που θα απορροφήσει το 50% του ποσού που προορίζεται για επιδοτήσεις δράσης στο πλαίσιο έργων) β) Περιβαλλοντική Πολιτική και Διακυβέρνηση (για την εφαρμογή δράσεων προτεραιότητας του για τις κλιματικές αλλαγές, το περιβάλλον και την υγεία και ποιότητα ζωής, τους φυσικούς πόρους

³ Οι ΜΜΕ είναι επιχειρήσεις που απασχολούν λιγότερο από 250 άτομα με ετήσιο κύκλο εργασιών που δεν υπερβαίνει τα 50 εκατομμύρια €, και/ή συνολικό ετήσιο ισολογισμό που δεν υπερβαίνει τα 43 εκατομμύρια €. Σύσταση για τον ορισμό των ΜΜΕ (2003/361/ΕΚ) της 6.5.2003.

και τα απόβλητα κ.ά) και γ) Πληροφόρηση και Επικοινωνία (με στόχο την αύξηση της ευαισθητοποίησης των πολιτών).

Διαρθρωτικά Ταμεία ΕΤΠΑ (Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης) και Ταμείο Συνοχής για την περίοδο 2007-2013, στα πλαίσια των οποίων μία από τις κατηγορίες δαπανών προτεραιότητας αναφέρεται σε «βοήθεια προς τις ΜΜΕ για την προώθηση περιβαλλοντικά φιλικών προϊόντων και διαδικασιών παραγωγής (εισαγωγή αποτελεσματικού συστήματος περιβαλλοντικής διαχείρισης, υιοθέτηση και χρήση τεχνολογιών για την πρόληψη της ρύπανσης, ενσωμάτωση καθαρών τεχνολογιών στην παραγωγή της επιχείρησης)».

Η πρωτοβουλία **JEREMIE** (Κοινοί Πόροι για πολύ μικρές έως μεσαίες επιχειρήσεις), η οποία θα εισέλθει στην επιχειρησιακή της φάση το 2007, στα πλαίσια της οποίας οι περιβαλλοντικές επενδύσεις θεωρούνται ως ένας από τους κυριότερους τομείς που χρήζουν στηρίξεως. Στα πλαίσια αυτής τα κράτη μέλη θα μπορούν να χρησιμοποιούν τα διαρθρωτικά ταμεία για τη σύσταση (περιφερειακών) χρηματοδοτικών μέσων για τις ΜΜΕ, συμπεριλαμβανομένης της παροχής συμβουλευτικών υπηρεσιών και τεχνικής συνδρομής, μετοχικού και επιχειρηματικού κεφαλαίου και εγγυήσεων.

Το **Πρόγραμμα Πλαίσιο για την Ανταγωνιστικότητα και την Καινοτομία 2007-2013**⁴ (ΠΠΑΚ/CIIP) αποδίδει ιδιαίτερη σημασία στις ΜΜΕ, οι οποίες θα αποτελέσουν τους κύριους αποδέκτες του προγράμματος, είτε άμεσα είτε έμμεσα. Το ΠΠΑΚ/CIIP περιλαμβάνει πόρους 430 εκατομμυρίων € για επενδύσεις σε δραστηριότητες οικολογικής καινοτομίας.

Ειδικά για τη χώρα μας, βασικό χρηματοδοτικό εργαλείο αποτελεί ο τροποποιημένος **Αναπτυξιακός Νόμος** στα πλαίσια του οποίου υπάρχει η δυνατότητα ένταξης και χρηματοδότησης (επιχορήγησης) **ειδικών περιβαλλοντικών σχεδίων / έργων** αλλά και **επί μέρους ενεργειών ευρύτερων επενδύσεων σε όλους τους τομείς της οικονομίας** (πρωτο-, δευτερο- και τριτογενής). Το ποσοστό της επιχορήγησης είναι συνάρτηση παραμέτρων όπως:

- η κατηγορία στην οποία ανήκει η επένδυση βάσει αναπτυξιακού νόμου (πρώτη ή δεύτερη)
- το μέγεθος του φορέα της επένδυσης (πολύ μικρή, μικρή, μεσαία και μεγάλη επιχείρηση)
- η γεωγραφική ζώνη αλλά και η επιμέρους τοποθεσία υλοποίησης της επένδυσης

Ενδεικτικά οι ακόλουθες κατηγορίες επενδυτικών σχεδίων είναι επιλέξιμες:

Από την 1^η Κατηγορία Επενδυτικών Σχεδίων:

(α). Δευτερογενής Τομέας

Επενδυτικά σχέδια για τη μετεγκατάσταση βυρσοδεφείων από τους Νομούς Αττικής, Θεσσαλονίκης και Χανίων εντός Βιομηχανικών και Επιχειρηματικών Περιοχών (Β.Ε.ΠΕ.), στις οποίες υφίστανται οι κατάλληλες υποδομές και προβλέπεται η εγκατάστασή τους.

⁴ Απόφαση αριθ. 1639/2006/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 24^{ης} Οκτωβρίου 2006.

(β). Τομέας Τουρισμού

Υπάρχει η δυνατότητα ένταξης ενεργειών που αφορούν στην προστασία του περιβάλλοντος για επενδύσεις επιχειρήσεων του συγκεκριμένου τομέα.

(γ). Ειδικά επενδυτικά σχέδια επιχειρήσεων με συγκεκριμένες δραστηριότητες στην οποία εμπίπτουν:

- τα επενδυτικά σχέδια προστασίας του περιβάλλοντος, περιορισμού της ρύπανσης του εδάφους, του υπεδάφους, των υδάτων και της ατμόσφαιρας, αποκατάστασης του φυσικού περιβάλλοντος και ανακύκλωσης του ύδατος και αφαλάτωσης θαλασσινού ή υφάλμυρου νερού.
- τα επενδυτικά σχέδια που αφορούν στην εισαγωγή και προσαρμογή περιβαλλοντικά φιλικής τεχνολογίας στην παραγωγική διαδικασία.
- τα επενδυτικά σχέδια ίδρυσης ή επέκτασης βιομηχανικών ή βιοτεχνικών μονάδων για την εναλλακτική διαχείριση συσκευασιών και άλλων προϊόντων που έχουν αναλωθεί στην Ελλάδα, για παραγωγή πρώτων υλών και λοιπών υλικών από αυτά.

Από την 2^η Κατηγορία Επενδυτικών Σχεδίων:

Στο πλαίσιο υλοποίησης επενδυτικών σχεδίων φορέων του Δευτερογενή Τομέα αλλά και του τομέα τουρισμού είναι επιλέξιμες επενδύσεις / ενέργειες και επομένως επιδοτούνται οι αντίστοιχες δαπάνες που αφορούν στην προστασία του περιβάλλοντος.

Δευτερογενής τομέας:

- Επενδυτικά σχέδια παραγωγής βιοκαυσίμων ή στερεών καυσίμων από βιομάζα, επενδυτικά σχέδια παραγωγής βιομάζας από φυτά, με σκοπό τη χρήση της ως πρώτης ύλης για την παραγωγή ενέργειας - ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ 1.
- Επενδυτικά σχέδια για την αφαλάτωση θαλασσινού ή υφάλμυρου νερού για την παραγωγή πόσιμου ύδατος - ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ 1.

Εθελοντικές Δράσεις

Ήδη από το 2001, το Συμβούλιο της ΕΕ διατυπώνει την άποψη ότι μια επιτυχημένη στρατηγική ενσωμάτωσης της βιώσιμης ανάπτυξης στην πολιτική για τη βιομηχανία δεν μπορεί να βασίζεται μόνο στην εφαρμογή νομοθετικών απαιτήσεων, αλλά πρέπει να πηγάζει και από δυναμικές της αγοράς και **εθελοντικές δράσεις**. Εθελοντικές πρωτοβουλίες, που μπορούν να συμβάλουν στη **βελτίωση της εικόνας της επιχείρησης είναι το Οικολογικό Σήμα (Ecolabel)**, η ανάπτυξη ενός Συστήματος Περιβαλλοντικής Διαχείρισης, πιστοποιημένου κατά EMAS (Environmental Management and Audit Scheme) ή ISO 14000 ή ακόμη και η απόκτηση ενός από τα **Βραβεία Επιχειρήσεων για το Περιβάλλον**. Αποφάσεις σχετικά με την καθιέρωση οικολογικών κριτηρίων για την απονομή του **κοινοτικού Οικολογικού Σήματος** έχουν εκδοθεί μεταξύ άλλων για τα εξής προϊόντα: υπηρεσίες τουριστικών καταλυμάτων, υπηρεσίες κατασκηνώσεων/ κάμπινγκ, είδη υπόδησης, υφασμάτινα προϊόντα, βαφές και βερνίκια, καθαριστικά, απορρυπαντικά, λιπαντικά κ.ά.

Τα **Ελληνικά Βραβεία Επιχειρήσεων για το Περιβάλλον** δημιουργήθηκαν στα πλαίσια απονομής των Ευρωπαϊκών Βραβείων - European Business Awards for the Environment.

Απονέμονται κάθε δύο χρόνια κατόπιν πρόσκλησης από τον ΠΑΣΕΠΠΕ⁵, για τις ακόλουθες κατηγορίες: Βραβείο Περιβαλλοντικής Διαχείρισης, Βραβείο Οικολογικού Προϊόντος, Βραβείο Καθαρής Τεχνολογίας και Βραβείο Αειφόρου Κατασκευής.

Καθώς η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη (Corporate Social Responsibility) κερδίζει συνεχώς έδαφος, τόσο στην Ευρώπη όσο και διεθνώς, οι επιχειρήσεις προσανατολίζουν τη στρατηγική τους όλο και περισσότερο στη βιώσιμη ανάπτυξη. Το περιβάλλον μπορεί να αντιμετωπιστεί ως ευκαιρία προώθησης και ανάπτυξης καινοτομίας και ανταγωνιστικότητας από τη βιομηχανία, με την αξιοποίηση των ευκαιριών που παρέχουν οι φιλικές προς το περιβάλλον τεχνικές ή/και τεχνολογίες και τη βελτίωση της «πράσινης εικόνας» της επιχείρησης. Η αξιοποίηση των προαναφερθέντων διαθέσιμων χρηματοδοτικών εργαλείων μπορεί να συμβάλλει στην υλοποίηση ανάλογων επενδυτικών σχεδίων.

* Η κα Σοφία Παπαγεωργίου είναι Σύμβουλος Περιβάλλοντος και ο κ. Σταύρος Δαμιανίδης Υπεύθυνος Ανάπτυξης Επιχειρήσεων στην εταιρία LDK Consultants

---

⁵ Πανελλήνιος Σύνδεσμος Επιχειρήσεων Προστασίας Περιβάλλοντος